

УДК 37.02:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2026-1-85-93>

THE ROLE OF CONTEXT IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

РОЛЬ КОНТЕКСТУ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Oleksandr KALENCHENKO,

Candidate of Philology Science,

Assistant

Taras Shevchenko National University

of Kyiv

60, Volodymyrska Str.,

Kyiv, 01033, Ukraine

Олександр КАЛЕНЧЕНКО,

кандидат філологічних наук,

асистент

Київський національний

університет імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, м. Київ,

01033, Україна

kalenchenko@knu.ua

<http://orcid.org/0009-0000-7961-1020>

ABSTRACT

The article examines the advantages of contextual learning of English grammatical constructions for foreign language learners. The methodological principles of the study are grounded in the scientific views of J. Firth, M. Halliday, and A. Goldberg, who emphasize the benefits of contextual and practical approaches to language material over formalistic methods. Traditional and contextual approaches are compared in this study. This comparison helps to substantiate the effectiveness of working with a variety of contexts, which provide a wider semantic range of grammatical constructions and extend beyond the standard selection offered by traditional grammar. The study explored the semantic and emotional aspects of context to enhance learners' receptive potential. The role of contextual attributes, including their reflective and motivational components, in shaping sensory perception was demonstrated through practical examples.

Practical materials related to the study of Future Forms and the third conditional demonstrate the potential of the contextual method and its main applications. Considerable attention is paid to comparing the semantic categories of future arrangements, intentions, predictions, and scheduled actions, taking into account their characteristic contexts. The analysis of the communicative aspects of conditionals has identified expanded connotations of the third conditional beyond its standard categories of "regret" and "hypothetical situations in the past." The binary connotations of conditional sentences are determined by the positive or negative realization of the condition. Within this framework, various semantic models may also convey personal, moral, and ethical meanings. The identified diversity of semantic categories allowed us to outline the prospects of an individually oriented methodology for contextual study, emphasizing the speaker's personality, worldview, and manner of speaking.

Key words: *grammatical structure, semantic category, context, connotation, attribute, reception.*

Вступ. Засвоєння граматичних конструкцій іноземної мови пов'язане з рядом викликів та проблемних моментів. Традиційний підхід опрацювання навчального матеріалу, орієнтований на вивчення правил та стандартизований підбір прикладів, недостатньо проливає світло на множини смислів, у яких реалізуються граматичні конструкції. Потреба залучення ширшого контексту та методики роботи з ним визначають актуальність цього дослідження.

Метою дослідження є аналіз можливостей контекстуального підходу вивчення іноземної мови та виокремлення основних засад роботи з контекстом, що сприяють покращенню рецептивних можливостей мовця у процесі засвоєння мовного матеріалу. Для реалізації мети передбачено вирішення ряду завдань, а саме: порівняння традиційного та контекстуального підходу вивчення граматичних конструкцій, дослідження ролі атрибутики контексту у світлі смислових видозмін, накреслення перспектив індивідуального підходу, що задіює особистісні можливості мовця щодо відбору смислових конотацій граматичних структур, відповідних комунікативній меті та лінгвостилю мовця.

Проблематиці впливу контексту на лексичне значення слова та змінам його конотацій присвячені класичні праці Джона Ферта, зокрема «A Synopsis of Linguistic Theory 1930–1955», де наголошується на важливості контекстуальної інтерпретації лексичного значення: «Слово пізнається за його оточенням» [3, с. 11], – постулює вчений не зводячи значення слів до словникових стандартів, а натомість наголошуючи на важливості мовного середовища, що має безпосередній вплив на значення слова. Фокусування на абстрактному значенні слів, що довгий час залишалося предметом традиційного аналізу, має поступатися концептуальному та ідейному підходу, згідно з яким, на думку дослідника, значення слова є невіддільним від контексту його використання. Тому лінгвістичний аналіз має починатися з апробованого вживання слів у певному контексті, а не з позицій абстрактних міркувань. Паритетними до цього напрямку є погляди М. Халлідея, який обстоює позиціонування граматики у межах контексту і вважає її ресурсом для продукування смислів [5]. Граматика, таким чином, є скоріше не системою правил, які ретельно наслідую мовець, а інструментарієм, опції якого він активно використовує. Напрямок сучасних лінгвістичних досліджень впливу контексту на лексичне значення та граматику мови представляють роботи Елізабет Купер-Кулен. Дослідниця вважає, що мовна і контекстуальна взаємодія має суттєвий вплив на формування граматичних конструкцій, які не є відстороненими від застосування мови та процесів їх використання і взаємодії [7]. Про важливість контексту для граматики і неможливість охоплення формальними системами відкрити і контекстно базовану систему мови говорить Адель Голдберг: «Жодне спрощення

природної мови до символів, які можна інтерпретувати не зрівняється з самими природними мовами...» [4, с. 227].

Вплив контексту комунікативних ситуацій як на лексичне значення, так і на конотації граматичних конструкцій є актуальним для мовця, що вивчає іноземну мову у своєму середовищі. Не обмежуючись традиційними підходами вивчення граматики та накопичення лексики, методика вдосконалення мовної компетентності має враховувати аспект контекстуального впливу.

Методи та методики дослідження. У дослідженні передбачено застосування описового та компаративного методу для роботи з атрибутивними рисами контексту як структурного компоненту мовлення, а також структурно-функціонального методу для виокремлення і дослідження смислових моделей, що реалізуються у різних контекстах мовлення.

Результати та дискусії. Традиційний підхід планомірного вивчення іноземної мови, актуальний на початкових етапах, передбачає засвоєння правил граматики, випрацювання вмій використання граматичних форм та накопичення словникового запасу. Ця методика є ефективною при засвоєнні базового матеріалу і реалізації основних цілей розуміння комунікативних ситуацій та відповідного реагування на них. Мовець, який випрацює навички аудіювання та розпізнавання ключових слів, спочатку використовує формалізовану систему правил та принципів роботи з аксіоматичним матеріалом, який може відтворюватися переважно у стандартних, сам-тотожних формах. Згодом, з підвищенням рівня мовної компетентності і наближенням до складніших комунікативних ситуацій, мовець може помічати недостатність такого уніфікованого підходу і неможливість покладання лише на знання правил граматики. Оскільки комбінації слів, фраз, добір граматичних форм у мовленнєвих ситуаціях мають високу варіативність і полісемію, ситуативну незаданість і навіть смислово непередбачуваність, мовець зіштовхується з викликами, які ставить перед ним контекст і його мовне середовище.

Зрозуміти і опанувати цей рівень іноземної мови значно важче, оскільки комбінація мовних одиниць у реченнях не завжди охоплюється строгими принципами логіки. Тому основне завдання методики полягатиме у наближенні мовця до площини контексту і контекстуального мислення, випрацювання готовності до смислового та функціонального потенціалу мови, що виходить за межі стандартизованих правил граматики задля розуміння природи живого мовлення. Важливо зазначити, що контекстуальний підхід, незважаючи на складність роботи з численними варіантами смислових моделей, передбачає ряд переваг, які можуть бути використані мовцем. Перш за все, це практична робота, розрахована не лише на абстрактне розуміння, а й на чуттєве сприйняття мовного матеріалу. Замість формалізованого і подеколи

шаблонного застосування знань з граматики мовець може стилістично використовувати необхідні конотації граматичних структур, передаючи багатство, глибину і неповторність мовних форм. Такий підхід навчання орієнтує мовця на чуттєвий контекст реалізації абстрактних лексико-граматичних конструкцій, коли їх формальні значення набувають втілень у широкому спектрі інтенцій та рефлексій. Перевагою такого підходу буде активізація додаткових зрізів мовлення: суттєве долучення до інформативного пласту емоційних смислів, що формують настроєву ауру повідомлення та розширять комунікативні можливості мовця.

Ці аспекти визначають атрибутику контексту, яку мовець може розпізнавати у комунікативних ситуаціях. Звернімося до прикладів Future Forms. Згідно із традиційним підходом, мовцю пропонується вивчення точних правил використання форм майбутнього will, going to, Present Continuous, is likely to та ін, які можуть виглядати абстрактними і непростими для засвоєння. Контекстуальний підхід роботи з мовним матеріалом полягає не стільки у пригадуванні правила і застосуванні граматичної форми, як у відчутті настроєвого фону комунікативної ситуації, що спонукає артикуляцію необхідних мовних засобів, закріплених за нею. Тобто за принципами контекстуальної артикуляції для вираження майбутньої дії мовцю потрібно зосередитися не лише на її варіанти – arrangement, intention, prediction, scheduled action – а й на атрибутику типової ситуації, у якій даний варіант дії реалізується. Тоді граматична конструкція (will, Present Continuous, going to, is due to) набуває точної артикуляції.

Для опанування форми Present Continuous for future arrangements мовцю слід не тільки розглянути ряд ситуацій з Present Continuous, а й задіяти смислову категорію *arrangement* у множині її атрибутів, характеристик і асоціацій, що закріплені за нею. Розумінню смислової категорії, як правило, сприяє наявність її відповідника у рідній мові, що додатково посилює мотивацію засвоєння іншомовної граматичної конструкції. Так наприклад, в англійській мові Present Continuous для вираження майбутньої дії може застосовуватися у таких мовленнєвих ситуаціях: «*The taxi is picking me up at six!*» [2, с. 48]; «*Hey Mike, are You coming on the ski trip this weekend?*» [2, с. 135]; «*We are going to Venezuela on holiday this year. I booked yesterday*» [2, с. 48]. Переваги контекстуального підходу полягають у можливості простеження мовцем атрибутики контексту на відповідному рівні рідної мови і закріпити, таким чином, використання граматичної структури. Із наведених прикладів легко виокремлюються основні смислотворчі атрибути даного контексту, пов'язаного із точністю домовленостей, фіксованістю запланованої події, колективною узгодженістю. Для глибшого аналізу можливе задіяння протилежних, негативних атрибутів розчарування, нерозуміння і навіть образи у разі недотримання домовленості. Уява та образність,

як допоміжні фактори засвоєння атрибутики контекстів також сприяють загальній ефективності даного підходу і додатково мотивують мовця. Іntenційний та спонукальний вплив контекстуального підходу дозволяє засвоювати граматичну конструкцію *Present Continuous for future arrangements* не лише як засіб артикуляції, а й як елемент власного лінгво-мислення, що реалізується процесуально за чіткою тріадою: потреба артикуляції дії зі смислової категорії *arrangement*; фокусування на атрибутиці мовленнєвого контексту з рисами домовленості, узгодженості, обов'язковості; використання граматичної форми *Present Continuous*, що точно реалізується у цьому контексті.

Сприяливим для ефективного засвоєння граматичних конструкцій є порівняння контекстів. Виокремлюючи наступну смислову категорію *Future forms intention*, мовець вдається до розрізнення її атрибутики у характерних контекстах. Дія з категорії *intention*, у порівнянні з *arrangement*, позбавлена строгості і не має елементів узгодженості, домовленості. Імператив цієї дії більш особистий, довільний, походить швидше від персонального, аніж від конвенціонального рішення, властивого для *arrangement*. Наприклад: «*In the future I am going to use English to get a better job*» [6, с. 48]. «*The ceiling in this room doesn't look very safe, does it? – No, it looks as if it is going to fall down*» [6, с. 47]. В результаті формується відповідна тріада: смислова категорія *intention*; множина суб'єктивно центрованих ситуацій, об'єднаних атрибутикою намірів, особистих сподівань, персональних висновків на основі видимих фактів і даностей; використання *be going to* крізь призму чуттєвих атрибутивних рис. Таким чином, граматична конструкція реалізується на рівні смислової та емотивної рецепції.

Так само за контекстуальним принципом відбувається розрізнення решти граматичних структур *will / might / is due to* з конотаціями майбутньої дії. Контекст смислової категорії *prediction at the moment of speaking*, вираженої конструкцією *will*, позначений рисами спонтанності, раптовості, ефектом тут-і-тепер (*I will help You! This luggage looks heavy!*). Категорія *not certain prediction*, виражена *might*, стосується контексту майбутнього з елементами вагання і можливих гнучких змін (*We don't have any plans. We might go to the concert at the weekend.*). Дія, що пов'язана з категорією *scheduled action* актуалізується у контексті календарного розкладу, графіку і виключає персональне, особистісне і спонтанне (*The train is due to arrive at seven!*). Отже, розрізнення контекстів смислових категорій за множиною чуттєвих атрибутивних рис у типових комунікативних ситуаціях пом'якшує абстрактність граматичних структур, інтегруючи їх до рівня чуттєво-мисленнєвої рецепції мовця.

Наступним кроком до подолання абстрактності граматичних конструкцій стануть навички узгодження конотацій *Future forms* у межах

цілісного повідомлення або діалогу. Це мотивує мовця поєднувати елементи різних контекстів. Звернімося до прикладу: «Hey Dax. What are You two doing on Saturday night? / I don't know. We *might go* to the Death City Dread concert. What about You? / I'm *going to* have a bit of party. Chris is *bringing* his DJ equipment round, so we *will* have music. And everyone is *going to* bring some food and drink» [1, с. 33]. Як бачимо із наведеного вище прикладу, мовці у своїх запитаннях та відповідях вдаються до контекстуальної адаптації граматичних конструкцій Future Forms у світлі їх взаємовпливів: чіткі конотації *arrangement* у запитанні (What are You two doing) наштовхуються на зустрічний контекст вірогідної, нечітко планованої дії (*might go*), під його впливом послаблюються і формують змішаний контекст намірів (*I'm going to*), зміст якого балансує між формами *arrangement* (*is bringing*) та *intention* (*everyone is going to*).

Точне поєднання граматичних конструкцій можливе лише за умови розуміння і відчуття контекстів їхнього використання, що не забезпечує традиційний підхід вивченням правил і прикладів використання граматичних форм. Контекстуальний підхід проливає світло на калейдоскоп відтінків, смислових та емоційних аспектів, зрозуміти які дозволяє робота з контекстом, розрахованим на логіко-емотивну рецепцію мовця. Таким чином, мовець розуміє те, що приховане під оболонкою граматичних форм, які для нього стають засобами точного оприявлення настроїв, намірів та рефлексій.

Продовжуючи контекстуальний аналіз ще одного важливого блоку граматики – Conditionals (умовних речень), виокремимо варіанти смислової категорії *condition* у зрізі типових комунікативних ситуацій. Спостерігаючи як граматичні конструкції *Conditionals* актуалізують різнорідну семантику, розширюють загальноприйняті стандарти значень, під впливом відповідного контексту, проаналізуємо їх смислові можливості.

Виходячи з того, що за відомими правилами граматики до смислових категорій 3rd *Conditional* належать *regret* та *hypothetical situation in the past*, розглянемо додаткові конотації, що виникають при ширшому контекстуальному застосуванні. Одразу можна помітити, що на зміну смислових конотацій прямо впливає контекст реалізації умови. Звідси основні атрибути центрального компоненту *condition* (умови) можна зосередити між бінарними опозиціями успіху – невдачі, залежно від того як реалізується фактор умови: *If Jim hadn't reminded me I would have forgotten to buy a ticket*. Тут ми відчуваємо емотивні конотації успіху від реалізованої умови, що домінує у всьому контексті речення (*Jim reminded me, I succeeded*). І навпаки, нереалізована умова одразу забарвлює контекст конотаціями невдачі: *If I had had more time, I would have seen my Aunt Emily and her theater performance last summer in Greece. (I didn't have enough time and I failed)*. Таким чином, контекстуально виокремлені

додаткові смислові конотації *failure – success* створюють значний емоційний імпульс для рецепції граматичної конструкції 3rd *Conditional*. Це доповнює діапазон значень даної структури, відкриваючи альтернативні можливості її образного та асоціативного засвоєння.

Оскільки для 3rd *Conditional* є характерним особистісний контекст, ця граматична структура може розкривати смисли, прямо пов'язані з особистістю мовця, формуючи суб'єктивно центрований зріз конотацій: *If I hadn't been such a good swimmer I wouldn't have taken such an intensive surfing course*. Ця конструкція є зручною для тих мовців, що схильні до позиціонування умов у контексті особистого досвіду: *If I had been more qualified, I would have achieved better results*. Слослова гнучкість і варіативність 3rd *Conditional* дозволяє виокремлювати інші категорії контекстуальних значень, що суттєво сприяють можливостям комунікації. Наприклад, змінюючи фокус уваги із суб'єктивного на об'єктивне, мовець може застосовувати умовне речення як модель для логічних обґрунтувань, позицінуючи умову у контексті причин та наслідків: *If the company hadn't released proprietary software, it would have gone bankrupt* (logical explanation). Цей варіант 3rd *Conditional* зручний для ділового спілкування, зокрема у медійному середовищі. Ще однією практично корисною моделлю для мовця може стати виокремлений контекст із конотаціями виправдання власних дій (justification): *If I had been given more reliable equipment the security system test would have been finished quicker*. Ця модель акцентує залежність ситуації від обставин і виправдовує мовця. Пряме акцентування на морально маркованих аспектах контексту, навпаки, фокусує на конотаціях вибачень та етичних сумнівах (apology): *If I hadn't forgotten my glasses I would have read the conference announcement and registered on time. If I hadn't been so pushy we wouldn't have missed a number of bugs testing the system*.

Таким чином, робота мовця з різними контекстами, у яких реалізується граматична структура 3rd *Conditional* дозволяє виокремити корисні для типових комунікативних ситуацій смислові моделі *logical explanation* (логічного пояснення), *justification* (виправдання дій), *apology* (вибачення). Ці моделі споріднені з основними смисловими категоріям *regret* та *hypothetical situation in the past*, що представлені правилами граматики, і націлені на розширення можливостей засвоєння та функціонального використання умовних речень. Контекстуальна різноманітність виокремлених моделей підживлює ініціативу стилістичного вибору мовця, коли мовець може обирати для активного використання саме ті моделі 3rd *Conditional*, які більше відповідають його інтересам і манері мовлення.

Висновки. Отже, можливості чуттєвої рецепції, яка є важливою у процесі засвоєння абстрактних значень граматичних конструкцій роз-

ширює контекстуальний підхід роботи з мовним матеріалом. Першим кроком є охоплення мовцем атрибутики, смислового та емотивного фону контексту, у якому реалізується граматична конструкція. За цим слідує інтеграція та порівняння суміжних контекстів задля поглиблення їх розуміння з виокремленням можливих варіантів та модифікацій. Третім кроком є засвоєння граматичної конструкції з фіксацією смислових та чуттєво-атрибутивних рис, що генеруються даним контекстом. Таким чином, мовець, застосовуючи методику контекстуального вивчення іноземної мови, зможе поєднати раціональне та чуттєве сприйняття матеріалу. Це посилить загальний рівень мовної компетентності і надасть можливість для гнучкої зміни фокусу рецепції тих сегментів мовного матеріалу, що позначені високим рівнем абстрагованості і потребують альтернативних підходів. Методика контекстуального вивчення посилює мотивацію і полегшує засвоєння граматичних структур та смислових моделей, виводячи їх на рівень лінгво-мислення, мовця.

Література

1. Clare A., Wilson J. *Speak out. Intermediate Student's Book*. Harlow: Pearson Education Limited, 2015. 176 p.
2. Eales F., Oakes S. *Speak out. Upper-Intermediate Student's Book*. Harlow: Pearson Education Limited, 2018. 176 p.
3. Firth J. *Synopsis of Linguistic Theory 1930–1955. Studies in Linguistic Analysis*. Oxford: Philological Society, 1957. P. 1 – 31
4. Goldberg A. *Usage-based constructionist approaches and Large Language Models. Constructions and Frames*. Volume 16. Princeton University, 2024. p. 220 – 254
5. Halliday M., Matthiessen C. *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. (4th ed.). London: Routledge, 2014. 808 p.
6. Murphy R. *English Grammar in Use*. Cambridge: Cambridge University Press. 2001. 328 p.
7. *Studies in Interactional Linguistics / eds. by M. Selting, E. Couper-Kuhlen*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001. 438 p.

References

1. Clare, A., & Wilson, J. (2015). *Speak out. Intermediate Student's Book*. Harlow: Pearson Education Limited. [in English].
2. Eales, F., & Oakes, S. (2018). *Speak out. Upper-Intermediate Student's Book*. Harlow: Pearson Education Limited. [in English].
3. Firth, J. (1957). *Synopsis of Linguistic Theory 1930–1955*. In *Studies in Linguistic Analysis*, 1–32. Oxford: Philological Society. [in English].
4. Goldberg, A. (2024). *Usage-based constructionist approaches and Large Language Models. Constructions and Frames*, 16, 220 – 254. Princeton University. [in English].
5. Halliday, M., & Matthiessen, C. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (4th ed.). London : Routledge. [in English].
6. Murphy, R. (2001). *English Grammar in Use*. Cambridge: Cambridge University Press. [in English].
7. Selting, M., & Couper-Kuhlen, E. (Eds.). (2001). *Studies in Interactional Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. [in English].

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються особливості контекстуального вивчення граматичних конструкцій англійської мови як іноземної. Методологічні принципи дослідження засновані на наукових поглядах Дж.Ферта, М.Халлпідєя, А.Голдберг та ін., які акцентують на перевагах контекстуального та практичного методів роботи з мовним матеріалом у порівнянні з формалістичним. Зіставлення традиційного та контекстуального методу засвоєння граматичних структур у ході аналізу розкриває ефективність роботи з множиною контекстів, які відтворюють ширший смисловий діапазон граматичних конструкцій поза межами стандартного добору смислових категорій класичної граматики. Під час дослідження з'ясовано можливості контексту посилювати смислові та емотивні аспекти рецепції.

Практично продемонстровано роль атрибутики контексту, його рефлексивних та спонукальних складових для чуттєвого сприйняття і засвоєння. На практичному матеріалі, пов'язаному із вивченням *Future Forms* та *3rd Conditional* продемонстровано практичні можливості контекстуальної методики та основні напрями її застосування. Значну увагу приділено порівнянню смислових категорій *future arrangements*, *intention*, *prediction*, *scheduled action* з урахуванням характерних для них контекстів. Продовжуючи дослідження комунікативного зрізу умовних речень, виокремлено характерні смислові моделі, що значно розширюють конотації стандартних для *3rd Conditional* категорій *regrets* та *hypothetical situation in the past*. Зокрема, схарактеризовано бінарні конотації умовних речень у контексті позитивної та негативної реалізації умови, наголошено на додаткових смислових аспектах, що розширюють діапазон особистісної та морально-етичної проблематики. Виокремлена різноманітність смислових категорій у актуальних контекстах комунікативних ситуацій дозволила окреслити перспективи методики контекстуального підходу, орієнтованого на особистість мовця, його світогляд та манеру мовлення.

Ключові слова: граматична структура, смислова категорія, контекст, конотація, атрибут, рецепція.

Дата першого надходження статті до видання: 03.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026